

pentru unele munci grele de mutat mobilier și material didactic la clasă, dar și pentru unele cazuri speciale, mai mult sau mai puțin grave. De data asta-i destul de grav, dacă dom' profesor Calomfirescu este constrâns să intre după Pahonțu în mijlocul orei de tehnologie a domnișoarei Crina Șoimaru, care de altfel îl prețuiește pe Emanuel, mai ales de când acesta a invitat-o la nunta lui.

– Bună. Ai venit în inspecție? glumi blonda grăsună Crina, plăcut surprinsă altminteri de vizita intempestivă.

Emanuel nu era însă ca de obicei, volubil și deschis la glume. Arăta preocupat și mai ales foarte grăbit. Îl ceru pe Pahonțu, pentru câteva minute doar, să-l ajute la niște material didactic, ceea ce o miră întrucâtva pe domnișoara Crina. Dintre toți elevii din clasa unde predă, el preferă unul care să i-l scoată din clasă, în sfârșit... Pe drumul de cincizeci de metri înapoi la clasa lui, dom' profesor îi explică extrem de sumar lui Pahonțu despre ce e vorba, iar acesta pricepu numaidecât. Dacă despre funcții trigonometrice și noțiuni elementare de geometrie plană i-ai putea vorbi zadarnic, fără nici un efect, săptămâni în șir, uite că probleme de genul asta e în stare să le prindă din zbor. Albineț, da, Pahonțu habar n-are de el, nu-l știe, ceea ce nu-l deranjează câtuși de puțin. Albineț este nou în școală, așa încât e foarte posibil ca nici el să nu fi auzit de Pahonțu. Un bun prilej așadar, ca dom' profesor să le facă cunoștință.

I-l arată șezând răstignit acolo-n ultima bancă. Tot e bine că n-apucase încă să se așeze la catedră, neștiind probabil ce să facă cu autoritatea proaspăt dobândită prin scoaterea profesorului afară din clasă.

– Ți-a materialul didactic, dom' profesor? întrebă Pahonțu arătând spre Albineț.

De astă dată pricepe mai greu, temându-se parcă să nu facă vreo confuzie, Doamne ferește, mai bine să mai întrebe o dată. Pahonțu are o constituție ușor gheboșată și trăsături groase, tumefiate parcă, amintind de un urangutan, care-l arată mai matur decât cei șaptesprezece ani ai săi. De un an de zile de când face matematică cu dom' profesor Calomfirescu, venerația lui pentru acesta s-a tot consolidat. Din prima clipă Emanuel a început să și-l apropie ca pe un animal de pază, hrănindu-l cu ce simte că-i place, arătându-se mulțumit de prestațiile lui la oră și dându-i în permanență impresia că știe de nota șapte. La o adică, turma poate fi ținută-n frâu prin astfel de mezelanțe. Emanuel încuviință încrunțat – Ți-a, da. Încrunțarea întinând figura lui veșnic senină, surzătoare, ar vrea parcă să spună că a recurs la soluția asta doar în ultimă instanță, precum un medic optând pentru operație, dacă alte tratamente n-au avut efect. Cuțitul, da, trebuie tăiat în carne vie, ca să se vindece.

– Îmi face atmosferă în clasă. Nu mă lasă să-mi țin ora. I-am spus să iasă și nu vrea...

Ca un elev părăcios se plânge. Rememorând nu se vede deloc bine scoțând mizeria aia de vâicăreală din el și toată clasa numai ochi și urechi, așteptând cu sufletul la gură continuarea spectacolului pornit de Albineț, mai ales că unii dintre ei îl știu pe Pahonțu ce-i poate pielea. Bătașul Grupului, în fața căruia nu suflă nici cei din clasele mari. Nu-l știu chiar toți, fiindcă omul se dă rar în spectacol, când are chef sau când se simte prea provocat; altminteri, se dorește și chiar este un țigan bine crescut, stilat chiar, format de genul de relații cu clienții pe care-l presupune comerțul cu flori al familiei lui. Trebuie să știi să vorbești, să-i inspiri încredere omului, pentru a-l atrage să cumpere de la tine.

– ... și dacă dom' profesor te-a rugat să ieși afară din clasă, tu de ce nu vrei să-l ascuți? Dom' profesor știe mai bine, el îți vrea binele, că doar d-aia este el pus aicea...

La așa ceva nu s-ar fi așteptat Emanuel, ca țiganul să-i pledeze cauza ca un avocat. Uite însă că pledoaria pare să-i provoace lui Albineț o lungă clipă de derută, vecină cu spaima. Piticania asta de profesor n-a adus pe cineva din corpul didactic, cum s-ar fi așteptat, pentru a îngroșa tămbălăul, grăbindu-i exmatricularea, ci l-a adus pe țiganul ăsta, elev ca și el, cu figură de

urangutan domesticit, îmbrăcat în uniformă pentru a face servicii de valet... Un maimuțoi – de-acum îl privește sfidător, fără să zică nimic, dar ca și cum ar zice că nu se sperie el de țigani d-ăștia care se dau cocoși, și tocmai că țiganul schimbă tonul cocoșindu-se:

– Ia vino, bă, încoace! Văz că ești cam tare de cap! Vino-ncoace când îți spun!

Câteva glasuri din jurul lui îl îndemneau pe tonuri batjocoritoare, mimând înfricoșarea, du-te, Albinețule, du-te, du-te, ai cacarisit-o cu ăsta, fugi la el până nu-ți face botu' mare.

Pe moment păru să le dea ascultare. Se ridică în picioare lent, deșirându-se, etalându-și statura impresionantă de flăcău de la țară căruia i-a uitat Dumnezeu măsura, care a dat cu nasul și prin școala de bagabonți din Cosmos, după cum surâde tâmp-pervers, făcând ce se pricepe cel mai bine, îngînând, maimuțărind:

– Ia vino-ncoace! Și pe urmă: Vino tu încoace, cioară, dacă ai sânge-n...

Pahonțu deja era la el și puțini avură timp să vadă ce a făcut. Emanuel nu i-a văzut decât spatele, trunchiul răsucindu-se cu o iuteală incredibilă și două lovituri croșetate explodând din capul lui Albineț, abia clătînându-l. Concomitent însă, îl lovi cu piciorul, în gambă sau în pulpă sau mai curând în boașe, după felul cum se încovoie, iar de-acî încolo toți putură să-l vadă pe Pahonțu apucându-l de nas cu cleștele mâinii drepte, o mână nefiresc de mare și foarte puternică, ca o labă de urangutan, trăgându-l după el ca pe un taur cu belciug în nas și Albinețul urmîndu-l rupt de mijloc, gemînd și mugind de durere, chiar ca un taur mînat printre bănci, prin lanul de elevi scoțînd chiote admirative.

Ce a urmat, Emanuel rememorează cu oarecare strîngere de inimă. Și-a zis atunci că a făcut o mare greșală apelînd la Pahonțu, dîndu-i ocazia să-și desfășoare acele porniri bestiale pe care nu i le-ar fi bănuț. Fusese adică pe sufletul lui trăgîndu-l de nas în fața clasei și tot așa ar fi trebuit să-l scoată afară din clasă, dîndu-i lecția pe care o merita. În loc de asta însă, a început să-l toace cu pumnii, învîrtindu-se în jurul lui ca un parlagiu incitat de îndărătnicia vitei care nu vrea să moară și învîrte haotic din membre, într-o agonie ce amenință să devină coerentă și să se întoarcă asupra agresorului. Emanuel a lăsat la o parte orice frică și i-a sărit în cîrcă lui Pahonțu, care se pare că nici nu-l simțea după felul cum își vedea neabătut de treabă, măcelărîrea taurului de Albineț și toată clasa bulucită în jurul lor, formînd un ring oval unduindu-se în ritmul mișcării luptătorilor, chibițînd în fel și chip, încurajîndu-l ba pe Pahonțu să-l termine odată, ba pe Albineț să nu se lase și să dea și el, că-i ditamai mălăul, mai mare rușinea, ești de două ori cît țiganu', ba pe dom' profesor, cocoșat în spinarea lui Pahonțu, să-l tragă de urechi ca să-l bage-n viteză, ce mai, distracția și balamucul dracului, care s-ar fi putut întoarce urît de tot împotriva lui Emanuel, dacă ar fi durat cît să prindă de veste cineva din școală și să anunțe atunci, pe loc, pe cineva din direcție, să vină să-i găsească în acțiune. Minunea sau norocul sau amîndouă au făcut ca dom' profesor să reușească destul de repede să determine cîțiva elevi să-l ajute să-l imobilizeze pe Pahonțu. Odată scăpat de sub presiune, uite-l pe Albineț în picioare și, de necrezut, încă în stare de funcționare, chiar dacă nu atît de bună încît să mai aibă nas să-l îngîne și să-l maimuțărească pe dom' profesor și nasul lui oricum e umflat cît pumnul, negru și nsîngerat și ochii tot umflați și negri și hai băiete să ne spălăm nițel și să mergem acasă.

A răsuflet ușurat, vezi, se temuse pînă-n ultima clipă c-o să-l scoată din școală cu ambulanța. Iarăși același noroc și minune l-au scăpat de astfel de complicații, dar mai ales constituția de vită a lui Albineț. Cu un plus de iuteală și dibăcie, ar fi putut să-l dovedească pe țigan. Acum abia, rememorînd, Emanuel își dă seama că Pahonțu nu-și pierduse pur și simplu controlul, ci mai degrabă simțînd cum reacționează Albineț la lovituri, că nu cedează, accelera temîndu-se c-ar putea răsuci situația și prelua ostilitățile, măcar că omul n-avea habar, n-ar fi crezut să aibă vreo șansă, după spaima ce-i palpita sub masca de sînge.

Lucrurile se petrecuseră pe muchie și foarte repede, mult mai repede decît este el în stare să rememoreze, lăsându-i timp să se ducă cu Albineț la toaletă să se spele și să-l scoată din școală fără să atragă prea tare atenția. Nu s-a întîlnit cu nimeni pe culoare, nu sunase încă de ieșire de la ore, doar portarul se arătă curios când au ieșit, că ce-a pățit, dom' profesor, de-a ajuns în așa hal? L-a lovit trenu'? Eh, trenu'... A căzut ca bou' pe scări, la care portarul, nea Caloianu, c-asta nu ie căzătură cum nu sînt io... Ia vezi-ți matale de treabă, nea Caloiene, ai grijă de ghereta aia să nu se dărîme pe matale.

Lumea curioasă, mă rog, și mai ales unu ca ăsta care se plictisește ținînd toată ziua ghereta-n spinare și frecă menta pe banii statului... Albineț nu zicea nimic, lăsîndu-se condus tot ca un taur la păscut sau la abator, fără să mai fie nevoie să fie tras de nas, pînă-n stația de tramvai. Îi spuse apăsător, repetîndu-i de cîteva ori, să nu mai dea pe la Grup pînă nu i se vindecă umflăturile și beliturile, pînă n-o arăta cît de cît rezonabil, iar dacă-l întreabă ai lui acasă tot așa să spună – c-a căzut pe scări, sau mai bine că l-a bătut țiganii-n Cosmos, ceea ce nici n-ar fi fost prea departe de adevăr, dar în nici un caz să nu-l pună dracu' să spună... Nu i-a mai spus ce să nu spună. Omul înțelegea, da dom' profesor, da dom' profesor... Scutura din moaca aia desfigurată, de extraterestru, peste piticania de dom' profesor care se uita la el cu capul lăsat pe spate, ca după o pasăre dintr-un pom, care în sfîrșit își luă zborul urcîndu-se în tramvai cu ultimele indicații-asigurări: să nu-și facă griji, dar să nu întîrzie, să se întoarcă la școală în cel mult o săptămîină, indiferent cît de vindecat o să fie pînă atunci...

Cînd s-a întors, portarul l-a salutat respectuos, în poziție de drepti, nemaipermițîndu-și desigur să-și bage nasul în treburile lui cu elevii. Curtea era plină de elevi ieșiți în recreație și printre ei și profesori pe băncile de sub copacii de pe marginea terenului de handbal. Toată lumea cu mic cu mare ieșită ca muștele la soare, bucurîndu-se de aerul și lumina primelor zile de iunie și Emanuel spunîndu-și că puțin a lipsit, ce-ar fi fost să defileze prin aglomerația asta veselă cu taurul însîngerat după el?

Asta a fost săptămîina trecută, joi, și uite că pînă azi, marți, încă nu i s-a dat de veste. Nu-și face iluzii totuși. Nu se poate ca unii dintre elevi să nu fi povestit altora de la alte clase și s-o fi răspîndit printre profesori. Și unii dintre profesori știe precis care la o adică, să i-o fi pus pe birou directorului, eventual sub forma unei reclamații anonime. Deși directorului nu-i place să fie deranjat cu probleme de genul ăsta și-n general nu-i place să fie deranjat cu nimic, nici cu propuneri de proiecte pentru excursii cu elevii sau cercuri aplicative și tot ce ar putea ține de bunul mers al treburilor în școală. Directorul Aurel Gabrea este și el tot profesor de matematică și doar cu patru ani mai vîrstnic decît Emanuel, bine înfipt în funcție de vreo cinci ani, de unde se poate deduce limpede că are un sprijin solid, ceva de genul căpitanului Ardelean, de care Emanuel nu s-a priceput să țină aproape. A ostentat, mă rog, mai trebuie omul să-și tragă sufletul... La o adică asta-i inspiră și figura veștedă, de alcoolice pașnic, a directorului Gabrea, un tip care vrea să-și tragă sufletul, iar la o adică poate uza de puterea lui împotriva celui căruia i-ar da mîna să-l disturbe, să-l silească să intre în stare de funcționare cu indiferent de probleme. Invitîndu-l la nuntă însă, Emanuel s-a dovedit extrem de inspirat. Omul s-a simțit excelent, ca pește-n apă, chit c-a trebuit să se scarpine în buzunar pentru dar, dar Emanuel și-a asigurat astfel un capital de încredere. S-a simțit foarte stăpîn pe acest capital pînă-n incidentul cu Albineț, care nu se știe cum va fi perceput de director. Dacă i-o fi ajuns la urechi. Joi așadar, vineri și sîmbătă și pe urmă luni, cînd iarăși nimeni nu l-a întrebat pe Emanuel de sănătate. Să tragă nădejde că nici n-o să-l întrebe. Azi e marți, da, o zi grea, șase ore cu cei de la clasele mari...

Fragment de roman, scris la Akademie Schloss Solitude, din Stuttgart, Germania (07 octombrie – 20 decembrie 2013)

La așa ceva nu s-ar fi așteptat Emanuel, ca țiganul să-i pledeze cauza ca un avocat. Uite însă că pledoaria pare să-i provoace lui Albineț o lungă clipă de derută, vecină cu spaima. Piticania asta de profesor n-a adus pe cineva din corpul didactic, cum s-ar fi așteptat, pentru a îngroșa tămbălăul, grăbindu-i exmatricularea, ci l-a adus pe țiganul ăsta, elev ca și el, cu figură de urangutan domesticit, îmbrăcat în uniformă pentru a face servicii de valet...

Aurel Sibiceanu

Glorioșii ani ai ratării

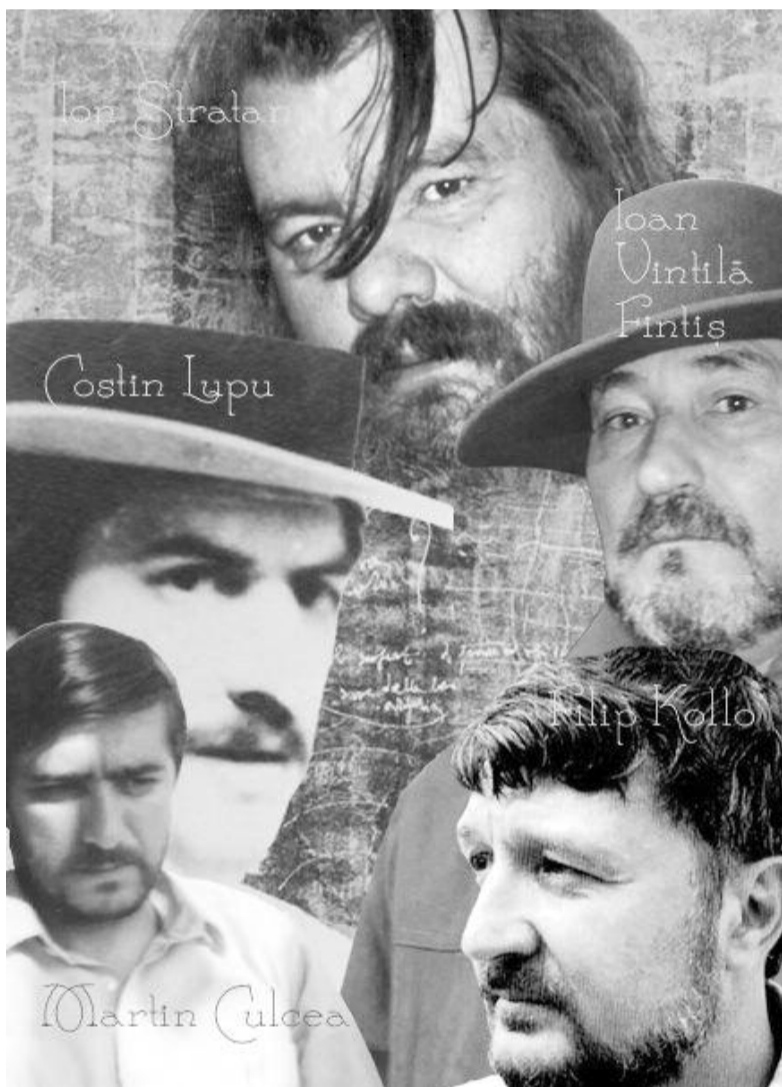
TRISTEȚI. LA CENACLUL DE LUNI

„Târziu prin lume - foarte friguros - Plâng molcome statui de chiparos”

Ioan Vintilă Fintiş

De ceva vreme țin în mine un gând, anume să vină ziua în care să pot scrie: „Aproape că nu mă mai mișcă plecările premature, din astă lume, ale congenerilor mei. Pot spune că m-am obișnuit cu moartea, cu această costisitoare metresă cu care cochetăm încă din zorii tinereții.”

N-a fost să fie, chiar în prospețimea Anului celui Nou am simțit o durere surdă, la aflarea veștii că poetul Traian T Coșovei nu mai este, deși nu am fost prieteni. Traian a fost unul dintre exponenții „Cenaclului de luni”, al studenților din Centrul Universitar București; inițiativa înființării lui (în 1977) a avut-o criticul literar Radu Călin Cristea, iar conducătorul de drept (Caidul (!), cum i-am zis cândva, în glumă, probându-i simțul umorului) a fost Nicolae Manolescu.

Prin 1982, dacă nu mă înșel, împreună cu câțiva prieteni am vrut să vedem „pe viu” cum stă treaba cu acest cenaclu, căruia îi mergea vestea, deși atunci nu erau mijloace eficiente de promovare, cum sunt azi. Toamna târziu, poetul Ioan Vintilă Fintiş ne-a zis, mie și lui Nelu Durac, că s-a decis să citească la „Cenaclul de luni”, la „Casa Studenților din București, numită atunci și „Grigore Preoteasa”. „Ce-or să-mi facă !”, ne-a zis Fintiş, bând creștinește din cele două halbe cu bere, cu care se gratula, ori de câte ori avea prilejul. „Sigur, Fintişe, i-am zis, te vor asculta băieții lui Manolescu, un cor de îngeri le va ciripi la urechi și vor lăsa capetele, spășiți, magnetizați de ilustrisima „Poetică de Finta” ! Tustrei muschetari ai literelor am mers în Capitală. Dinspre Ploieștii lui Fintiş a venit și vechiul lui prieten Costin Lupu, poet excepțional, dramaturg novator și prozator viguros. Costin îi fusese oaspete poetului Virgil Diaconu, la Pitești, dar am ratat întâlnirea cu el. Conjuncția cu Lupu am făcut-o într-un bar de pe strada „Ștefan Furtună”, unde ne-am revigorat cu câte o votcă

mică per capita! Vine ceasul lecturii, Fintiş cetește din poezia sa cu accente orifice, corifeii luneiști par să nu-l asculte, își fac de lucru cu niște reviste literare străine, vorbesc puțin cam tare, fapt care-l face pe N. Manolescu să le ceară puțină atenție. „Măi, Iarule, zice, omul acesta a venit de la Pitești!” Poemele orifice se termină, Fintiş răsuflă ușurat și „marele preot” Radu Călin Cristea dă tonul începerii „sacrificiului ritualic”, bălbâindu-se, de-am crezut că bietul critic este pălit de-a binelea de poetica fintișeană ! Multe i-au fost date să audă Fintiş, despre poezia sa – când de la Cristea, când de la Iaru, chiar și Cărtărescu a spus ceva, dacă nu mă înșel, ceva din care am reținut termenii: prețiozități, țara pustie, melanj. Expozeul sincopat al lui R.C. Cristea mi s-a părut un galimatias critic, Florin Iaru, cum altfel !, a fost flegmatic, Traian T. Coșovei a fost moderat și chiar i-a întins o mână colegială amicului nostru căzut în groapa cu lei. Un excurs corect, despre cele citite, a făcut prozatorul Nicolae Stan, care a simțit că Fintiş este un poet veritabil, dar nu în canonul luneiștilor. Eu am spus câteva cuvinte, deloc critice, de solidarizare cu cel „belit” în agora literară! Cu adevărat și la obiect au vorbit Ion Stratan și Costin Lupu, care, cu meșteșug și știință de bun receptor a ceea ce s-a citit și petrecut acolo, i-a și pus la punct pe vorbitorii de dinaintea sa și aproape că nu i-a mai lăsat nimic de zis, de pe poziția mentorului, lui Manolescu, care a încropit o concluzie: „Eroul acestei serii știa că vine printre lei, nu a dat înapoi și merită să fie salutat cu multă căldură. Vorbitorii i-au spus lucruri folositoare, dar, după cum scrie, sunt sigur că Ioan Vintilă Fintiş va merge pe drumul său și trebuie urmărit cu atenție.” Una peste alta, n-am rămas cu o impresie prea bună despre târșenia la care am participat, mi s-a părut (oare?) că exigența, ironia și spiritul elitist al luneiști-lor erau, mai degrabă, un fel de barieră de protecție - aveau de-a face cu unii care veneau din afara mediului universitar și această atitudine mi s-a părut îndreptățită, mai ales în acele vremuri, în care toată lumea suspiciona pe toată lumea.

„Cenaclul de luni” a beneficiat de o nesperată popularitate venită de la Nicolae Manolescu, deloc pe placul protocroniștilor risipiți prin redacțiile unor reviste, drept pentru care tinerii creatori de luni beneficiau de lovituri critice pe care le încasa, de fapt, N. Manolescu. Faimă le-a adus și Nichita Stănescu – el le devenise multor luneiști un al doilea mentor și un „antrenor” în materie de boemă și „dulce” pierzanie. Revista „Săptămâna”, care, de fapt, era oficina Securității și aproape că se specializase în demolarea proiectului literar patronat de Caidul Manolescu, a fost, fără să vrea, un mijloc de împingere a publicului înspre noua mișcare literară ! Elanul stahanovist, al enoriașilor lui Eugen Barbu, de demolare a grupării literare pomenite este întărit și de „plagiatul” lui Mircea Cărtărescu, sau ce va fi fost el, din cartea sa de debut, din 1980, fapt care-l face pe autor, considerat încă de atunci ca fiind diamantul Coroanei, să publice în februarie 1981, în „România literară”, o precizare în legătură cu acuza. Șifonați pentru scurtă vreme, luneiștii ies din belea mai întăriți iar interdicția cenaclului, în 1983, putea să le fie o rampă politică dacă își asumau ieșirea din estetic și militau programat pentru drepturile și libertățile românilor. Șopârlele politice, strecurate în texte lirice ori textualiste, nu au fost decât mici supape pentru masa critică socială, șopârle pe care unii cititori le vânau și exclamau: „Uite, dom’le, că sunt și oameni curajoși!”. N-a fost să fie să avem o opoziție amplă și organizată, provenită din rândurile intelectualilor și de aici cred că li și se

trage slaba receptare ca luptători anticomuniști, de după 1990.

În sânul acestei generații, pe care unii în mod eronat o numesc „Generația în blugi” (sintagma este a lui A. Păunescu și privea „Cenaclul Flacăra”) au fost câțiva poeți care au ars, cum se spune, la ambele capete. Valoroasa și delicata poetă Mariana Marin, care a refuzat orice compromis, și înainte și după 1989, se stinge, la numai 47 de ani, în sărăcie și boală, având alături doar câțiva prieteni, din păcate și ei tot atâta de săraci. Am cunoscut-o prin mai, 1984, în redacția „Vieții românești”, unde eram în vizită la poetul Cezar Baltag. De-acolo am plecat să bem o cafea în „Amzei”, unde am dat și peste Virgil Mazilescu și totul s-a transformat într-o patru ore de sărbătoare. După 1990, pe Madi Marin o întâlneam, adesea, pe terasa Muzeului Literaturii Române. Îmi plăcea s-o privesc și s-o ascult, era ca și cum Domnul te-ar fi pus, pentru puțină vreme, alături de Silvy Plath. Nu se plângea de neajunsuri și cred că doar câțiva intimi știau de situația ei materială precară. Poetul Ion Stratan, Nino pentru intimi, continuatorul de drept al esteticii poetice stănesciene, s-a stins la nici o lună după ce a împlinit 50 de ani. Se pare că a fost o sinucidere – poetul era grav bolnav și, pesemne, nu va mai fi putut sta într-un real frust. Aidoma Marianeii, Nino are anii din urmă marcați de sărăcie, de uitarea colegilor de generație... Puțin după 1990 m-am împrietenit cu Nino și ne întâlneam în București, petreceam câteva ceasuri, discutând de una, de alta, bând și glumind. Ioan Es Pop cred că-și mai amintește, că tustrei ne-am pierdut frumos în multe ceasuri de taină...Nino era uimitor prin optimismul aproape molipsitor – în vreme ce mulți făceam reevaluări și ne dam de ceasul morții, crezând că poezia a ajuns într-o fundătură, el scria cu acribie și cu prospețimea din prima tinerețe, era tot o stare poetică. Apoi a dispărut, de fapt s-a mutat în Ploiești. Dacă ultimii ani și i-a petrecut în sărăcie, boală și uitare, îngroparea a fost la polul opus – este la Cimitirul Bellu, aproape de mentorul său Nichita Stănescu...

Al treilea care a trăit viața din plin, puternic individualizat ca poet, a fost Traian T. Coșovei. M-am intersectat cu el de câteva ori, avea o fire cam impulsivă, dar una care, de fapt, trăda un mare timid, fapt recunoscut, când i l-am spus pe terasa „Casei scriitorilor” de la Neptun, acum 20 de ani. A recunoscut din politețe, că asta va fi fost firea lui reală? Dumnezeu știe... Acum câțiva ani, vara, dimineața devreme, l-am întâlnit pe terasa unei discrete cafenele din Piața Romană, în București. Ne-am salutat, am tăcut, am sorbit din cafele, am fumat, ne-am privit. La un moment dat mi-a spus: „Dom’le, voi, cei de la Pitești, după 1990 ați ratat o șansă mare, trebuia să plecați de acolo, dintr-un oraș industrializat forțat, fără apetență culturală, care nu vă conferă nici o vizibilitate!” Era și concluzia la care ajunsese eu, i-am spus că despre latura culturală a Piteștilor scriu o carte, publicată în foileton, și care se cheamă, sugestiv, „Glorioșii ani ai ratării”. În 2011 m-am nimerit la „Casa Monteoru”, când și-a lansat volumul de poeme „Aerostate plângând”. Este o carte în care poetul își divulgă melancolia și anxietatea cu asupra de măsură, care te face să te întrebi, năuc aproape, în ce secol și în ce mileniu am intrat ? T.T. C. a ieșit din lumea asta... Dumnezeu să-l ierte și să-i fie țărâna ușoară...

Ar mai fi de spus că după ce moare un poet, cărțile lui capătă alt înțeles, altă viață, îți vine să spui că faptul vieții poetului este stânjenitor, că te împiedică să prinzi înțelesul profund al cărților lui... Poate mă înșel, poate este doar o impresie dată de plecarea unui poet, cine știe...

Literatura dintre Prut și Nistru

Când doliul este de culoarea roșie...

Eșarfe în cer (Cartier, 2012) de Dumitru Crudu este o carte-mărturie a unei sensibilități hipertrofiate, oferind într-o formă nudă materia cea mai fidelă a trăirilor acesteia. Poemul s-a născut dintr-o experiență personală: agonia și moartea soacrei sale, la căpătâiul căreia a vegheat chiar autorul împreună cu soția. Statutul de martor al vieții cuprinse lent și progresiv în chingile morții, împreună cu întreaga gamă a delirului și suferinței, îl cutremură visceral pe poet, acutizându-i la limită simțurile și conștiința. Zbaterea ființei umane între viață și moarte, groaza provocată de prezența iminentă a neantului declanșează o stare de transă, din care, prin dicteul automat al trăirii, se naște poate cel mai tulburător poem despre moarte, scris vreodată în literatura din Basarabia. Nu e nimic aici ceva ce ar ține de premeditare, de ostenele scripturale ori de epatări auctoriale. Poetul refuză parcă programatic recurgerea la convențiile poetice. Frazarea poemului se desfășoară spontan și liber într-o avalanșă de confesiuni-scene-gânduri-asocieri nemijlocite, urmând doar ritmul interior al trăirii. În fața morții, personajul său liric recunoaște că tremură de frică: „niciodată nu mi-a fost atât de frică/ așa cum îmi este acum/ îmi clănțanesc dinții în gură/ ea se închează și mai strâns de mâinile mele/ și începe să plângă”. La căpătâiul muribundeii, viața, realitatea în genere capătă contururi halucinante, datele ei, lipsite de semnificație până atunci, devin torturante reprezentări psihologice și chiar semne escatologice, cu multiple ipostazieri și sensuri ascunse. Pendulările între *ieri și azi, acum și atunci* dilată și acutizează la maximum viziunea eului aflat în imediata prezență a încheștărilor morții: „Pe scaunul pe care eu stau acum/a stat atâția ani ea/ pe acest scaun”. Această constatare extrem de simplă, iar scoasă din context – banală chiar – capătă în contextul poemului rezonanțele profunde ale condiției fragile a omului. În circuitul cotidian al vieții și al morții, ființa umană, perisabilă, apare lipsită de apărare, asistând, oficiind dintr-o parte ori fiind ea însăși supusă veșnicului ritual al dispariției: „ÎN TROLEIBUSUL 23 peste care ploaia răpăia/ repede/ mergeam ieri/ spre strada armenască/ la fabrica de pâine/ în troleibusul 23 peste care ploaia răpăia asurzitor/ făcând geamurile opace încât/ nu mai vedeai nimic afară/ mergeam ieri/ ca să comand 30 de colaci/ am coborât și am vrut s-o iau pe jos spre/ fabrica de pâine/ dar brusc/ m-am întors și am alergat prin fleșcăială/ după

troleibusul 23/ în care pe 19 ianuarie 2011/ călătorea Zoia Gheorghievna/ stând așezată pe scaunul din spatele șoferului/ ca să comande/ la fabrica de pâine de pe strada armenască/ 30 de colaci”.

Suferința femeii cu care empatizează vocea lirică a autorului trezește viziunea mărcinilor christici, simbol al eternului supliciu uman: „mă apropii în vârful picioarelor/ de ușa ei împodobită de sus până jos cu spini/ într-adevăr ea stă pe pat/ culcată pe o saltea de mărcini”. Roșul hainelor, al florilor, la fel ca și galbenul mașinii sunt culorile vestitoare ale morții și au aici o semnificație funerară. Sângele pe care-l scuipă Zoia Gheorghievna se asociază cu „petale de maci înroșiți”, iar „după moartea ei/ cerul se umplu cu/ eșarfe roșii”. Totul se amestecă într-o avalanșă halucinantă: convulsiile nemijlocite sub privirea neputincioasă a autorului, patimile și sângele christic, imaginea trandafirului roșu căzut de sub perna muribundeii. Până și un bătrân care vine la cimitir pare, privit de departe, o garoafă sângerie la mormântul defunctei. De aceeași simbolică a morții ține și spargerea oglinzii: „doar oglinda în care foarte mult îi plăcea să se uite/ acuma iată, na, a plesnit în zeci de cioburi, în sute”.

Asocierile imagine se derulează halucinant într-un registru suprarealist cu vădite rezonanțe psihanalitice. Trupul uman se lichifiază, „seamănă cu o dără de apă plată/ pe care o torni într-o cană spartă” sugerând, într-un elan poetic de conciliere a contrariilor existențiale, lichidul amniotic născător de viață și dorința de întoarcere la „fuziunea preoedipală” (J. Lacan) cu uterul matern: „am luat-o în brațe și am mutat-o pe-o pernă mai sus/ e ca și cum aș fi ținut în brațe o picătură de apă”.

La temperaturile înalte ale trăirii și ale conștientizării acute a morții, hotarele care separă contrariile se destramă, realul interferează cu imaginarul, lăsând cale liberă pentru posibilități nelimitate de intersectare a lumilor paralele și a dimensiunilor temporale diferite. După ce privește fotografiile rudelor moarte, în care acestea alergau cândva fericite pe plajă, registrele temporale se modifică, transgresează consecutivitatea timpului fizic, se contopesc amalgamate în sentimentul stuporului în fața morții: „cu o mână de nisip (subl. – n.n.) ies în ninsoarea/ în care ieșise și Evghenii Ivanovici/ în 1973/ fără fular și căciulă”. Emoția declanșează mecanismele imaginației, ascute

simțurile până la paroxism. Memoria involuntară, susținută de fluxul conștiinței, adună în același recipient liric amintirea, visul și percepția directă. Toate morțile celor dragi sunt re-trăite în această moarte a mamei soției sale. Eul liric conștientizează că moartea nu-i o joacă cum și-ar dori să fie și cum o percepea la vârsta de 3 ani, când „taică-meu își pune mâinile pe piept, își întindea/ picioarele spre ușă, le lipea unul de altul/ cu degetele în sus, își încheia ochii, și nu / mai respira/ stătea țepăn țepăn și eu îl zgâlțaiam dar el/ stătea țepăn țepăn/ și nu mai respira/ zilele acestea, Zoia Gheorghievna și-a pus mâinile pe/ piept și a încetat să mai respire/ dar eu, vorba lui Berryman, de mult nu mai aveam trei ani”. Moartea pânzeste de pretutindeni cu multiplele ei ipostaze și cu o mulțime de arătări. Percepția se dilată la maximum, viziunea se amplifică: „Mă învârteam prin curtea înghețată și lunecoasă/ a spitalului așteptând-o să iasă/ când am văzut o haită de maidanezi înconjurând /o veverită, când am văzut o veveriță/ topăind în mijlocul unei haite de câini /turbați care strângeau cercul/ care clănțaneau /și lătrau de mama focului și se repezeau/ s-o înhațe de piept sau de picioare (...). Imaginile se suprapun și se repetă obsedant, ca într-un carusel halucinant: „mă uit la ea/și inima îmi bate tot mai tare și mai tare/în piept/de parcă/ m-ar fi încolțit din toate părțile/o haită de maidanezi”.

Ceremonialul morții capătă puterea unui ritual fantasmagoric: „I-au scos afară pe targă/ trupul ei scund/ și au vrut mâinile în țandări să-i spargă/ și să-i arunce ochii în prund”. În gama Do major al acestui poem, eul liric se pulverizează, nu se mai disociază de întâmplări, de lucruri, devine voce nudă a suferinței: „un porumbel dă busna în casă/ inima îmi iese din piept/se izbește de pereți/se pocnește de fereastră/vrea să zboare afară și nu găsește ieșirea (...)”. Ieșirea din transă echivalează cu un chatarsis. Odată trăit, asumat cu toate simțurile, până la capăt, sentimentul tanatic iese din captivitatea deznădejdiei. În urma acestei experiențe-limită, moartea trece din „realitate pentru altcineva”, din simplă virtualitate în realitate trăită nemijlocit. Astfel, ea se încarcă de sens existențial, deschide porțile spre o subită și profundă înțelegere a vieții. Din magma de stări paroxiste ale suferinței umane răzbate speranța vieții, frumusețea ei: „și atunci/ porumbelul țâșnește pe fereastră afară/ și eu încep din nou să sper”.

**Pendulările
între ieri și azi,
acum și atunci
dilată și
acutizează la
maximum
viziunea eului
aflat în
imediate
prezență a
încheștărilor
morții...**

Udigma

Compoziția VII

Abuziv, disociativismul problemei fundamentale a filozofiei impune includerea observatorului în ecuația compoziției, condiționarea sa informațională. Cunoașterea este cunoaștere, propoziția crudei semioze imanente, nu face altceva decât să denomineze: lucrul fluid, incolor și inodor se botează, ca mai toate, onomatopeic, apă - aceasta înseamnă „apa este apă”, tautologia necamuflând nicio cunoaștere nemijlocită, falsa pretenție de care abuzează nu numai cea dualistă, ci și cea raționalistă, cauza cauzelor întorcându-se-n observator. Care, deși într-o lume infinită este și centru și margine și parte și întreg, ca autoobservator al mentalităților, le poate centra și delimita, pentru a rezolva problemele compoziției.

Comunicabilă ereditar, informația genetică nu este mai puțin limbaj, decât cel comunicabil compozițional, cel mental. Tot atât de inconștient preluăm mesajul de a gândi baroc, dintr-un interior mobilat, ca și lupul comportamentul de haită din compoziția ei. Verticala spiralei genetice ne-a ridicat în imaginație menhirul și obeliscul. Cosmogoniile mitologiilor, religiilor și filozofilor agață pe firmament pleiada creatorilor și reformatorilor de compoziție, a eroilor noștri civilizatori. De la simplă

multiplicare celulară, la nonantropocentrism cosmic, tot atâtea procese și soluții compoziționale, tot atâtea semioze și sensuri ale existenței.

Înainte unificării sistemelor de măsură, cât, mai ales, a celor calendaristice, particularitățile evidențiau și existența compozițiilor temporale. Nu, nu numai a unor timpuri mai rapide sau mai încete, ci și a formelor diferite de timp: punctiform și nemărginit totodată, (în mișcarea nemișcării tautologic-denominative a lui „omul este om”), simetric, ciclic și staționar al celui care se repetă cosmogonic, săgetător prin discursivitatea cauzalității, și incert al compozițiilor în care coerența este și tautologică și periodică și cauzală și analogică. Izomorf, scheletul unității spațio-temporale este cultural. Numai spațiul fără cultură sau timp este infinit; ca și timpul în spațiu și cultură, cultura în spațiu și timp este finită. Ciocnirea cuvintelor, ideilor și culturilor scapără poeme, invenții și religii; traumatism al desfinizării, impactul dintre un tip de spațiu, sau un tip de timp, cu alt tip de cultură fulgerează creatici. Este creatoare dezordinea? De o formă de energie sau alta, de o entropie sau alta, compoziția generică a dezordinilor e o garanție.

Mihai Rogobete

litere

ISTORIA OCULTĂ A LITERATURII ROMÂNE (Radu Cernătescu)

Abordând spiritul preromantismului românesc, Radu Cernătescu atrage atenția asupra toposului Muntelui („motivul muntelui mistic, „motivul peșterii inițiatice”, „al sihastrului”, „floarea de pe deal și floarea din câmpie” ș.a.), ce figurează ca permanență în scrierile autorilor noștri...

lector

Speculativă și fascinantă ca orice carte ce se alcătuiește pe vaste și variate informații istorice, culturale, politice ș.a., cartea lui Radu Cernătescu, *Literatura luciferică*, subintitulată *O istorie ocultă a literaturii române* (Editura Cartea Românească, București, 2010), poate stârni oricând discuții contradictorii, polemice, cum ea însăși se dovedește a fi, marcată de perspectiva unei neîndoielnice notorietăți (și autorității, de ce nu?) într-un domeniu aparte al cercetărilor umaniste de pretutindeni și din adânci străvechimi temporale, anume acela al științelor oculte, accesibile, fără îndoială, doar unor inițiați, pasionați a întreprinde expediții insolite în subsolurile misterioase ale evoluției civilizațiilor omenirii („în subteranele cele mai profunde ale ocultismului”) pentru a aduce la lumină „reveria abisală” a acestora. E nevoie însă, într-o atare întreprindere, de erudiție, de o putere intuitivă aparte, nu mai puțin de capacitatea penetrantă a relaționării faptelor ce aparent nu au nici o legătură între ele. Sunt calități pe care, iată, Radu Cernătescu le probează cu prisosință. Numai că ambiția domniei sale de a oferi un model nou de istorie literară („a venit vremea eliberării din reducția materialist-estetică impusă de Călinescu”), este hazardată. Nu prin ceea ce oferă ca informație, ca analiză, ca propunere interpretativă inedită a unor diverse opere literare, cât prin încadrarea sau mai bine zis prin neîncadrarea discursului său în formula consacrată, didactică prin excelență, a unor asemenea sinteze destinate programat a fi unelte de lucru în procesul de educație școlară, în primul rând. Or, eseurile acestea, spectaculoase prin ele însele, datorită dezvoltărilor de senzație în privința unei ideaticii ce vine dintr-un fluid subtextual al operelor literare propuse cercetării („cărți care ascund în subiacența textului licit revelația marilor mistere”), și pe care domnia sa le așează într-o ordine de istoricitate evenimentială, nu pot suplini, cu atât mai puțin a înlocui un veritabil tratat de istorie literară în care, obligatoriu, se cere a fi discutate ofertele la vedere, în ordine factologică, ale acestora. După o asemenea carte nu se poate învăța istoria literaturii române, în schimb e într-un totu recomandat a fi citită și aprofundată după ce ai luat cunoștință, după ce ai învățat istoria literaturii române din alte cărți, cu siguranță mai pedestre dar în care autorii își desfășoară demonstrația cu aplicație strictă la un proces de evaluare calitativă a acumulărilor valorice în timp, sub apreciere estetică, fără îndoială, pe drumul dezvoltării istorice a obiectului de studiu care este literatura. În cazul nostru literatura română. Nu trebuie să se înțeleagă, în nici un fel, că prin aceasta contest valoarea demonstrației pe care o face Radu Cernătescu (ba dimpotrivă) introducând în interpretarea ideatică a literaturii sondarea resorturilor obscure din care aceasta își trage adeseori sevele vitale („există în literatura română o mirifică mundus subteranea, o subterană conotativă inaccesibilă criticii estetice de tip călinescian”), cu alte cuvinte mizând pe necesitatea identificării simbolurilor și motivelor misterice venite din orizontul disciplinei de inițiere masonice sau rozecruciene: „Povara purității tradiției oculte apasă pe umerii societăților secrete a căror rațiune de a fi stă și astăzi în resemantizarea continuă a unei moșteniri mitice și heterodoxe pe gustul și înțelesul epocilor, fertilizând astfel continuu și ocult elitismul unei vanități și vitalități luciferice (...) în marginea societăților oculte s-a perpetuat din epocă în epocă, anclasând ca un fitil revoluțiile sociale și estetice ale umanității, o tradiție degenerată până la a fi considerată germenele ateismului cel mai vulgar (...)

Urmând îndeaproape felul în care a migrat această erezie a unei tradiții pervertite, vom afla cum ucronia și utopia tradiției oculte a generat, aparent paradoxal, revoluțiile estetice și sociale purtate în numele «omului nou» și a vanității lui luciferice”. Avem astfel o replică la *Istoria literaturii...* lui G. Călinescu, în fond o completare a acesteia pentru ansamblul cercetării istorice a istoriei noastre literare, spiritul polemic care animă demersul lui Radu Cernătescu constituind, la drept vorbind, resortul ce animă continuu înaintarea în decodificare a operelor pe care «divinul critic», cum îi place să-l numească, tachinându-l pe înainte mergătorul său, le discuta într-o îngustă abordare. Dar, cu totul greșit ar fi să înțelegem și că Radu Cernătescu își propune să urmărească istoricitatea ideilor oculte în procesul evolutiv al fenomenului literar românesc, urmărite într-o istorie a masoneriei, a rozicrucianismului ș.a. în cultura noastră în rezonanță cu mișcarea ideilor și faptelor de acest fel din Occident. Domnia sa se oprește asupra unor opere și asupra unor autori (asupra unor momente semnificative ale mișcărilor sau curentelor literare din spațiul cultural românesc) ce au calitatea unor forme/formule tipice pentru iluminarea procedeelelor de inculcare a alegoriilor de acest fel în scrieri cu cheie, practicând așadar o „arheologie misterică”, coborând în „abisurile afabulației”, într-un „spațiu nesfârșit și plin de lumina conotațiilor sapiențiale”, ce se propun polisemic „dincolo de sensul literar” propriu-zis al scrierilor de acest fel, dintr-o „cultură minoră de la gurile Dunării” dar cu „vechi veleități și orgolii de paritate europeană”.

Primele corelații se fac din perioada secolului al XVII-lea, în Transilvania – „odată cu sibianul Mechior tradiția hermetismului autohton s-a integrat perfect în curentul de spiritualizare a alchimiei din rozicrucianul secol XVII”, și chiar dacă nu-l identifică documentar pe „misteriosul corespondent transilvan al rozicrucianului Robert Flud”, semnalează „o tradiție ilustră pe care ocultismul a avut-o pe tărâm transilvan”. În pandant, se oprește asupra fabuloasei biblioteci a Mavrocordaților („cu peste 600.000 de volume”) rod a demersurilor interesate în completarea ei de către trei generații de pasionați și prețuitori ai cărții, scoasă „la mezat, în 1730, când s-au interesat pentru achiziționarea ei „Papa Benedict XIII, Împăratul Carol al VI-lea, Regele Angliei și mulți alți bărbați iluștri ai epocii”. În acest spațiu se identifică Spătarul Milescu, ce face studii la Padova, – bun prilej pentru Radu Cernătescu de a dezvolta comentarii privitoare la Ordinnul Constantinist padovan, cu „moda bibliotecilor secrete”, la care a avut acces („cu siguranță”) Spătarul, cel care „cu Cartea despre ieroglifie (1675) se apropie o dată mai mult de spiritul «filosofiei lui Hermes», acel misticism simbolic exersat de toți rozicrucienii occidentali sau orientali”. Atenție aparte solicită creația folclorică românească asupra căreia se apleacă „primii noștri folcloriști”: Moses Gaster, Moses Schwartzfeld, Lazăr Șăineanu și I.A. Candrea, a căror apartenență la masonerie „le-a oferit ghidul hermeneutic cu care au abordat arcele folclorice”, având o erudiție „de tip misteric”, care „sfârșește inevitabil în obsesia arhetipalității care i-a iluminat dintotdeauna omului orbirea fenomenologică”. Cercetările acestora au condus, zice Radu Cernătescu, la a considera „creația populară românească drept arcul de triumf dintre filosofia Antichității târzii și filosofia Evului Mediu, dintre culturile greacă, română, arabă, iudaică și hindusă și cultura creștină modernă”. Sub atari auspicii trebuie văzute contribuțiile în privința „unui naționalism

esoteric și a unei sensibilități etnosofice care a făcut prozeliti îndeosebi în rândul scriitorilor masoni, precum: Mihai Eminescu, Titu Maiorescu, Vasile Alecsandri, George Coșbuc, Barbu Șt. Delavrancea, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Octavian Goga, Lucian Blaga, Vasile Voiculescu și mulți alții”.

Într-un capitol aparte, unul dintre cele mai substanțiale, ca analiză a simbolurilor oculte, este tratată personalitatea lui Ion Budai-Deleanu cu a sa *Țiganiada*. Avem mai întâi o atență punere în pagină a mișcărilor masonice din epocă, pentru ca apoi, descinderea în „subtextele poemului” să conducă la ideea că „Din perspectiva profunzimilor esoterice ale textului, întregul labirint de înămplări simbolice pe care îl străbate Parpanghel, eroul lui Budai-Deleanu, se relevă a fi un veritabil parcurs inițiativ cu ghid exterior, un clasic itinerariu *omnium in mentem* expus ritualic de Masonerie și subsumat preceptului cunoaște-te pe tine însuși, comandamentul gnosiologic la care au făcut apel dintotdeauna gnozele oculte de sorginte misterică”. Discursul analitic ce urmează se pliază pe acest indicator de drum, autorul decodând numeroase aspecte ale intrigii, care rămân opace ochiului profan (Astfel, în discursul antimonarhic al lui Slobozan se identifică „accentele anticlericale” ale discursurilor masonice iacobine; „alegoria despre cele trei fete de împărat ce simbolizează la Budai-Deleanu cele trei provincii istorice românești” fiind semnul că „autorul a avut în vedere transferarea unei ideologii revoluționare franceze pe pământ românesc”, etc) pledează despre revelațiile filosofice ale poemului masonului nostru transilvănean, „un poem care, sub aparențele parodice și etnografice, inerente unei disimulări inițiatice, reia finalitatea solemnă a vechilor scrieri cu cheie”.

Abordând spiritul preromantismului românesc, Radu Cernătescu atrage atenția asupra toposului Muntelui („motivul muntelui mistic, „motivul peșterii inițiatice”, „al sihastrului”, „floarea de pe deal și floarea din câmpie” ș.a.), ce figurează ca permanență în scrierile autorilor noștri: „De la această întâlnire fraternă pe înălțimile cele mai oculte ale Europei, naționalismul românesc s-a întors înnobilat de un orizont mistic pe care l-a transpus în Carpați, acolo unde muntele a devenit o incintă sacră ce comunică direct cu centrul ocult nu doar al Europei, ci al întregii lumi”. Exegetul se „vintilează” apoi, ca să preiau expresia-i proprie, prin subteranele textuale ale unor autori ca Vasile Alecsandri (prilej de a combate teza existenței la Paris a unei loji „l'Athénée des Étrangères” – „fantomatică”) cu Farmazonul din Hârlău („un răspuns satiric la pretențiile inițiatice ale familiei Sturza”), Dimitrie Bolintineanu, cu al său prim roman inițiativ, *Manoil*, marcat de „carbonarismul românesc”, ce-i prilejuiește o divagație în numerologia numelui și care „invită cititorul la o coborâre în bolgiile unui infern interior în contextul unei drame psihologice, prima din literatura română, urmată imediat de ascensiunea către o viață morală și spirituală desăvârșită, un parcurs de elevare spirituală călăuzit și aici de un vector feminin, de acel *angelusbonus/vigo sophia* desprins din imageria gnostică a florentinului” Dante. Apoi, Eminescu, la care se abordează „motivul insulelor paradisiace” (Cezara), alte asemenea motive misterice (sensul inițiativ al cărților vechi – *Sărmanul Dionis*), poetul dând „un scop conștient fondului său mistic, care nu este altceva decât nevoia de arhetipalitate a ființei umane”. La Coșbuc atenția cade pe „subteranele comparatiste” ale comentariilor acestuia →

Colocviile Argeşului

Cine (n-)are regrete

—> la traducerea poemului dantesc *Divina Comedia*, și nu mai puțin asupra poemului *Nunta Zamferei*, evidențind analitic „palierul mistic al capodoperei” („Unde cei patru sori/cai funcționează ca o aducere în subtext a «celor patru cavaleri al Apocalipsei», ai căror cai sunt pentru esoterismul creștin cei patru sori ai celor patru anotimpuri”). Este cercetat apoi „depozitul tematic al poeziei bacoviene”, cu melancoliile acestuia, în care „activitățile intelectuale ale unui *escollier de merencolie* (școlar al melancoliei) erau îndreptate cu precădere înspre identificarea și aplicarea analogiilor magice subsumate planetei Saturn”. Fără îndoială, cel mai interesant capitol și cel mai bogat în sugestii oculte este cel dedicat lui Mateiu I. Caragiale cu al său roman *Craii de Curtea Veche* („romanul ni se relevă a fi în întregime tabloul unui Capitul rozicrucian”) în analiza căruia Radu Cernătescu urmează „cărarea” unui „labirint vertical” în care întâlnește o „simbologie luxuriantă și fascinantă”, referindu-se la un articol/eseu. În chestia unei aberații, ce face dovada elocventă că Mateiu era „bun cunoscător nu doar al istoriei și organizării Ordinului Cavalerilor Sf. Ioan de Ierusalim, zis de Malta, dar și a heraldicii lui”. Se parcurge, în marginea acestui roman inițiativ, o întreagă panoramă a inițiativilor bucureșteni, de la Pantazi Ghica la Alecu Cantacuzino Kneazul, pe care îi identifică în trăsăturile eroilor mateieni, probând că „romanul lui Mateiu Caragiale nu este doar descrierea barocă a unei lumi de la porțile Orientului, ci mai ales o tentație hermeneutică și o aventură comparatistă, o lucrare eseistică ce urmărea introducerea în această lume a înțelepciunii simbolurilor Orientului, într-o încercare de a arăta că tradiția ocultă a Apusului se îngemănează și este indisolubil legată de cea a orientului apropiat”. Trecând apoi prin Urmuz și mistica dadaismului, fără a-i neglija pe Ion Vinea și pe Benjamin Fundoianu (abordând legăturile dintre hasidism și Kabbala), pe Tudor Arghezi alături de N.D. Cocea și manipulările socialiste, ajunge la Mihail Sadoveanu, Marele Maestru al F.M.R.U., a cărui operă, „dincolo de vâlul ei «etnografic și naturist»”, se dezvoltă „pe palierele semantice cele mai profunde” masonice, dovedindu-se a fi „o adevărată aventură inițiativă”. Eserurile menite a descria sensurile obscure ale operelor lui Sadoveanu sunt de o amploare a corelațiilor în planul simbolurilor oculte, cu totul pasionante (Iată, bunăoară, o povestire aparent nevinovată, *Dumbrava minunată*: „la Sadoveanu, scorbura luminată de «aurul licuricilor», în care eroina își revede în vis bunicii, amintește hermeneutului atent de asocierea pe care Kabbala o face între aur /zahev/, simbolul metalic al Sephrei Geburah /Forța/ și tradiția. Căci «aurul tradiției», cel ce dă «forța» și dimensiunea transistorică a confreerilor inițiatice, trebuie să fie nelipsit din «antrumul materiei oculte», spune Cabbala”). Plonjările comentariilor în Kabbala și în numerologie etc, duc în final la un demers polemic de divulgare a compromisurilor făcute de Mihail Sadoveanu în perspectiva realizării noii culturi socialiste, dirijat de un Ion (Puiu) Vitner („responsabil cu propaganda în P.R.M.”). Nu este uitat – cum ar fi fost posibil! –, nici Mircea Eliade, cel care evidențiază apartenența zamolxianismului la religiile de mistere. Prozatorul G. Călinescu este supus și el unei radiografii sub grila ocultismului, romanul *Scrimul negru* fiind socotit ca „primul roman inițiativ proletcultist”. Și Radu Cernătescu continuă: „șablonul după care se vor exercisa apoi toți discipolii călinescieni, dezvoltând noile mituri proletcultiste împănate cu glose și simboluri oculte, precum «omul nou», «epoca de aur», miteme care au continuat în plan literar vechii obsesii esoterice, precum cea a «vârstei de aur», care de la Savonarola la Saint-Simon și mai apoi la Marx și Lenin a fost promisă oamenilor pe pământ de toate organizațiile oculte. Și este, credem noi, meritul lui Călinescu că romanul românesc a păstrat în epoca realismului socialist impresia profunzimii polisemice, chiar dacă din funcția hierofanică a simbolului și din pluralitatea nivelurilor de realitate nu au mai rămas decât «șopârlele» unor conjuncturale retușări ideologice”.

Literatura luciferică. O istorie ocultă a literaturii române, datorată lui Radu Cernătescu se impune atenției ca o întreprindere insolită de iluminare a subteranelor ideatice (și strategice) ale literaturii române din vremurile sale vechi și până azi, la cote de cea mai bună altitudine, propunând interesante unghiuri de interpretare, dincolo de cele susținute estetic, în haloul gândirii mistereale, demonstrând astfel aspirația scriitorilor români de a rezona, în scrierile lor, în consens cu demersurile umaniste (de elită) europene și universale deopotrivă pe linia strategică a ritului masonic ce caută o iluminare individuală în „regie gnostică”.

Ar fi bine să nu avem regrete, pentru simplul motiv că regretele *nu au viitor*. Sunt stări emoționale care ne fură bucuria și ne ucid entuziasmul. Ne influențează tacit și ne înjumătățesc elanul prezentului prin fuga lor spre trecut. Regretul implică întotdeauna o durere, conștientizată sau nu, un sentiment de pierdere irecuperabilă, o vinovăție, certă sau incertă, e o formă subtilă a nostalgiei și o tristețe fără antidot. Charles Dickens îl considera *o sursă naturală a firelor de păr alb*. Senzația că lucrurile *ar fi putut să fie altfel*, că ceva *ar fi putut fi evitat* sau că într-o anumite împrejurare *ar fi fost potrivit* un alt comportament, o altă atitudine, otrăvește lent calitatea vieții. Se spune că este o artă să înveți să trăiești cu regretul, o artă pe care puțini dintre noi o învață. Relevante în momentele de impas, în preajma dramelor trăite, dar și în afara acestora, regretele se raportează întotdeauna la trecut și vizează îndeosebi aspecte care țin de familie, carieră, iubire, educație etc. Timpul petrecut cu cei dragi (prieteni, copii, partenerul de viață, colegi de școală) absoarbe cele mai adânci vinovății care generează apoi regretele din viața adultă, conform unui sondaj realizat de revista *Forbes*. Alături de acestea, cariera, studiile, comportamentul inadecvat în momente esențiale din viață, sunt tot atâtea motive care pot compromite împăcarea cu noi înșine. Regretele se insinuează tacit în ființa interioară și alterează armonia de zi cu zi, dar ne vizitează tardiv, când nu mai putem schimba nimic sau aproape nimic în favoarea noastră. Elasticitatea lor emoțională, *replicarea*, dureroasă, măsurabilă în zile/luni/ani, le dovedește rezistența și posibilitatea de nocivitate la distanță. Totuși, sunt cercetători care apreciază aspectul lor motivațional, latura favorabilă care ajută dezvoltării personale. Astfel, un studiu realizat la Northwestern University, de către profesorul Neal Rosen, sfârșește prin a-i atribui acestei stări sensibile cinci funcții care, teoretic, ne pot face să o acceptăm mai ușor: regretul *dă sens lumii*; datorită lui *învățăm să evităm comportamentele negative în viitor*; ne determină să *câștigăm perspective*; ne ajută în privința *obținerii armoniei sociale*; cu el/prin el ne *exersăm abilitatea de a câștiga oportunitățile dorite*. Având în vedere această abordare ne explicăm mai ușor de ce unii psihologi insistă asupra părții *active* pe care o conține regretul. Aceasta este partea care impulsionează, care determină un lucru pozitiv/bun în viața noastră, o idee nouă, benefică, ea construiește ceva reparatoriu/complementar/meritoriu prin acțiunea corectivă pe care o generează. Prin urmare, este important nu doar să conștientizezi că regreti, să spui acest lucru, să lași regretul să acționeze asupra ta, trebuie (și) să dovedești că regreti cu adevărat, să acționezi în așa fel încât să repari/ să compensezi pierderea și durerea survenită, restabilind echilibrul viciat. Fără această viziune și fără acest control regretele își vor activa partea lor *distructivă*, își vor face simțite efectele dăunătoare asupra minții și, implicit, asupra trupului, influența lor maladivă asupra concentrării și asupra sănătății. Medicina modernă a lansat ideea că există unele regrete existențiale de fond, care împrumută un

aspect general ontologic și apar ca urmare a sănătății degradate, mai concret ele vin din afecțiuni imunologice, din probleme hormonale și, nu în ultimul rând, din stres, epidemia lumii moderne. Omul sănătos are însă o abilitate de recuperare din stres, prin urmare latura bolnăvicioasă a regretelor trebuie vindecată în/la timp, pentru a nu lăsa *sechele*. Remușcarea este o formă aspră a regretului, fiind cea mai comună manifestare care paralizează autocontrolul și care duce la presiuni asupra cugetului. Așadar, partea distructivă a regretului aduce în interioritatea conștiinței sentimente negative, întrebări, slăbiciune, îndoieli, teamă, tristețe, uneori chiar furie. Nu-l (mai) lasă pe *posesor* să trăiască liniștit sau, paradoxal, nu-l lasă nici să moară împăcat, așa cum ar trebui. O carte interesantă, a cărei autoare este australianca Bronnie Ware (*Cele mai mari cinci regrete ale muribunzilor*), este scrisă pe baza acestui subiect captivant, ea având perspectiva unei vieți profesionale delicate. După ce oferise ani de-a rândul asistență pentru bolnavi în faza terminală, autoarea a alcătuit o carte din jurnalul activităților zilnice în care, din inspirație și interes meditativ, realizase un sondaj în rândul bolnavilor pe care îi îngrija, notând care sunt cele mai mari regrete ale lor la/spre sfârșitul vieții. Topul realizat situa pe primele locuri regretul oamenilor că *nu și-au trăit viața pe care și-o doreau* (au trăit mai degrabă viața dorită de alții, împlinind/încercând mereu să îplinească de fapt așteptările celor din jur); că ar fi dorit *să nu fi muncit așa de mult*; regretau că *n-au avut curajul să-și exprime sentimentele față de cei apropiați, dar și opiniile în diverse ocazii*; mulți ar fi vrut *să fi păstrat legăturile cu prietenii/colegii* (întrerupte uneori bizar sau nemeritat, acoperind în uitare oameni cu care aveau reale afinități); multe răspunsuri au înscris în top un regret care ar putea părea multora de neînțeles, acela că oamenii *nu și-au îngăduit să fie fericiți* (cei mai mulți dintre ei realizând abia în final că fericirea este o alegere și că trebuie să optezi pentru ea). Regretele sunt omeneste și sunt firești. S-ar putea spune că au și o dimensiune divină de vreme ce în *Geneză* citim că văzând cum *întocmirile gândurilor* omului se îndreaptă tot mai mult spre rău *I-a părut rău și S-a căut Dumnezeu că L-a făcut pe om pe pământ și S-a mâhnit în inima Lui*. (Gen. 6:6). Din iubire de viață, din dorință de cunoaștere și/sau din părere de rău pentru *timpul nostru prea scurt* unii ajung să regrete lucrurile pe care nu le-au făcut, alții consideră că regretele și suferința vin o dată cu plăcerea, fiind complementare, și le acceptă cu mai multă dezinvoltură. Li se acordă destul interes de specialitate și multiple studii detaliate, pe eșantioane reprezentative (vârstă/sex/politică/religie etc), concluziile aducând de fiecare dată înțelepciune și învățături necesare. Neîmpliniri avem fiecare, dar viitorul nimănui nu locuiește în trecut. De aceea regretele trebuie abordate cu detașare, cu prudență sau cu umor, ca inconfundabilul Woody Allen care afirma memorabil: *singurul meu regret în viață este că nu sunt altcineva*.

Medicina modernă a lansat ideea că există unele regrete existențiale de fond, care împrumută un aspect general ontologic și apar ca urmare a sănătății degradate, mai concret ele vin din afecțiuni imunologice, din probleme hormonale și, nu în ultimul rând, din stres, epidemia lumii moderne. Omul sănătos are însă o abilitate de recuperare din stres, prin urmare latura bolnăvicioasă a regretelor trebuie vindecată în/la timp, pentru a nu lăsa sechele.

Respirări

Leonid Dragomir: Convorbiri cu Dan Ciachir

O întâlnire fugară, acum câteva luni, cu autorul cărții de convorbiri cu Dan Ciachir: *Bucuria de a fi răsăritean* - l-am numit pe tânărul filosof Leonid Dragomir, care, de altminteri, mi-a și făcut cadou opul respectiv - îmi oferă posibilitatea neașteptată de a scrie în grabă câteva rânduri despre rodul fructuoasei lor întrevăderi, aranjată pe parcursul verii anului 2010. De la bun început, țin să mărturisesc cititorului, că am fost cu totul frapat de neobișnuitul și frumusețea unui contact aparent împotriva naturii: între un gânditor mai curând calificat pe tema (ca să spun așa) deslușirii elongațiilor problematice ale parabolei acrobatului din Zarathustra și "un teolog nespecialist" (cu expresia lui Nae Ionescu) mărturisitor al Ortodoxiei. Ca să fiu sincer, n-am apucat să-l citesc cum ar trebui pe Leonid Dragomir, dar după lectura convorbirilor cu Mihai Șora (*Despre toate și ceva în plus*, 2005), mi-am putut da seama că interesul său pentru creștinism și ortodoxie nu este o chestiune pasageră sau de ultimă oră. De altminteri, domnia sa - nu se sfiește să o spună - a început să se întâlnească sistematic cu problemele doxologiei creștin-ortodoxe prin intermediul binecunoscutei *Cronici ortodoxe* ținute ani în șir de Dan Ciachir, începând din 1990, în revista *Cuvântul*. Grație pomenitei "cronici", semnalată mie la vremea respectivă de criticul și istoricul literar Marin Bucur (la rândul-i, un bun creștin - excepționalul editor al suplimentului *Arhiva* al celui alt ziar important al perioadei: *Cotidianul*), pot zice că, înfruntând cu curaj zecile de acuzații de "misticism", "naționalism" "legionarism" sau de "apologet al năismului" care i se aduceau pe atunci cu agresivitate lui Dan Ciachir de către anumite cercuri, nenumărați români au început să înțeleagă pentru prima dată cu adevărat rolul teologiei practice în viața oricărui creștin ortodox, idee de la care acest scriitor atât de puțin obișnuit n-a dezertat niciodată și pe care a propăvăduit-o din anvonul său de hârtie cu o teribilă încredințare. Prin cine știe ce curenți recesivi, pe moment, îmi revin în memorie și cuvintele binevoitoare la adresa ținutei cronicilor mele literare din *Astra*, rânduri pe care Dan Ciachir le-a așternut într-o rubrică de miscelane pe care o deținea, dacă nu mă înșel, prin anii '86-'88, în coloanele unei binecunoscute reviste din capitală. Când, după '90, l-am cunoscut în cadrul Universității "Valahia", în calitate de coleg, pe profesorul universitar Nicolae Ciachir, tatăl scriitorului (un domn deferent, distins și elegant; foarte eficient și exact la catedră), am putut face și aprecia corect diferența între tipul clasic de dascăl și feroarea pasiunii cu care Dan Ciachir - un adevărat apostol modern, la rândul-i - înțelegea (și continuă) să-și valorifice în spirit ortodox existența. Să mai spun, *en passant*, cu titlu anecdotic poate, dar nu total lipsit de orice conotație, că titlul specialist în istoria Estului și Sud-Estului european, astăzi, din păcate dispărut, găsea de fiecare dată câte un bun pretext să absenteze de la momentul binecuvântării pe care Părintele Galeriu, cu o cucernicie inimaginabilă, ne-o dădea în cancelaria profesorală tuturor, înaintea intrării la cursurile cu studenții, tertip intelectualist, probabil, de neimaginat, din perspectiva atitudinii fiului, un excepțional apărător al tradiției canonului.

Spirit deductiv, lucid și sintetic, iubitor de ordine și limpezime, din punct de vedere structural, Leonid Dragomir și-a conceput cartea de convorbiri cu Dan Ciachir în șapte ample dialoguri, plecând de la o serie de întrebări ridicate de citirea și recitirea cărților partenerului de discuție, prin grila unui tematism sui-generis al fenomenelor incluse. Lor li se adugă osmotic, în final, sub titlul *Eseistica lui Dan Ciachir*, un număr de șapte cronici la tot atâtea cărți ale lui

Dan Ciachir, mici articole scrise de L. D. în aceeași perioadă (2010) și publicate în revista *Arges*. Acestea, să ne fie îngăduit să o spunem aici, sunt în chip vădit niște briante rezumate conlusive ale principalelor idei ale cărților citite, sau mai bine zis, cu un bun cuvânt cu circulație în mediile academice, niște superbe conspecte de idei debordând de sistemă. Trecând în revistă, de pildă, configurația lucrării lui Dan Ciachir *În lumea presei* (*Timpul*, Iași, 2008), după ce arată cum substanța ei reconstituie o întreagă lume ("cu scandaluri politice sau amoroase, afaceri dubioase, lupte ideologice, dar și prietenii strănse, dincolo de afinitățile politice"), Leonid Dragomir sintetizează: "Tema principală a lui Dan Ciachir este însă aceea a libertății presei. Cartea poate fi citită ca o istorie a creșterii și descreșterii libertății cuvântului (de unde și titlul cronicii: *O istorie a creșterii și descreșterii libertății presei românești*, n.n.) corelate cu procesul de modernizare a României. Se trece de la o libertate «aproape absolută» în vremea României mici, la o pondere extraordinară a presei, până în februarie 1938, când se instituie dictatura lui Carol al II-lea, urmată de o limitare treptată a libertății, nu numai a presei, ce sfârșește cu abolirea totală după 1948. Concluzia care se desprinde este că între momentele culminante ale expansiunii și libertății presei și apogeul progresului de modernizare a României există un raport direct proporțional".

Într-un scurt *Argument* introductiv, Leonid Dragomir identifică două nervuri principale ale scrisului lui Dan Ciachir. Pe de o parte - pentru a-l urma foarte strâns -, raporturile dintre Biserică ("cu toate aspectele ei de instituție divino-umană") și cultura laică, iar pe de altă parte, strădania de revelare a continuității - *expressis verbis* - "trecutului apropiat (perioada comunistă) sau mai îndepărtat (interbelic) cu prezentul". Să începem cu începutul!

Plecând de la o întrebare privind natura relațiilor intelectualilor cu Biserica, Dan Ciachir atrage atenția partenerului de dialog că, din perspectiva Evangheliilor, Dumnezeu se raportează în genere la intelectuali "ca la niște secături, ca la niște ticăloși, ca la niște oameni cărora le place să se roage îndelung în fața semenilor, să aibă locul întâi la ospete, să fie lăudați, să se bucure (...) de imagine. Aceștia, dacă ajung cumva să găsească un prozelit, afirmă Dan Ciachir, îl nenorocesc". Vinovați, printre altele, de fătărmicie, vanitate și fel de a se afișa, Hristos are față de ei aceeași atitudine ca și față de negustorii din templu, când pune mâna pe bici și-i croiește. În opinia lui Dan Ciachir intelectualii și nu altcineva se fac vinovați de contestarea lui Hristos, ca și de recurența spre lumea păgână pornită încă din Renaștere. Ei, afirmă eseistul creștin, au zămislit ateismul și marxismul și tot ei propăvăduiesc astăzi revoluția sexuală; "de la Pilat și până astăzi" ei "caută Adevărul ca pe un concept, dar Adevărul e de fapt o Persoană. Hristos personifică Adevărul. Intelectualul caută noțiuni precum *bine*, *adevăr*, *frumos* (s.a.). În creștinism, Adevărul e Logos întrupat care se cunoaște prin har, nu prin rațiune". Una din problemele intelectualului de la noi, astăzi, e de părere Dan Ciachir, este că el vrea întotdeauna să fie ascultat și tratat preferențial, când, în Biserică, "poruncile lui Hristos sunt niște norme" ce trebuie asumate prin credință și smerenie. Dincolo de cultură, care este consubstanțială omului, meditează Dan Ciachir, "credința în Dumnezeu ține de normalitatea omului", sentință pe care Leonid Dragomir o așează ca atare în capul secțiunii primului grupaj al convorbirilor sale cu cel ce nu ezită, cu modestie, o clipă, să se autodefinească drept un simplu "scriitor și

publicist ortodox". Incitat, în sensul elevat al cuvântului, de către tânărul gânditor, care îi anticipează perfect gândirea ortodoxă, în secțiunile convorbirilor despre Biserică, Dan Ciachir arată că intelectualii care doresc sau au, chipurile, nevoie de o actualizare sau adaptare (*aggiornamento*) a dogmelor Bisericii Ortodoxe uită sau n-au aflat niciodată că teologia începe cu participarea la slujbă și că în Biserică se explică ("tălmăcește") într-un liturgic atât Vechiul cât și Noul Testament. Într-o formulare care se reține nu numai datorită naturaleței exprimării ferice, dar și caracterului axiologic tranșant, ingeniosul "teolog nespecialist" afirmă încă o dată, pentru cine are urechi de auzit și cuget pentru a gândi, că *Biserica Ortodoxă este o biserică de mase*, unde rugăciunea este concentratul de teologie fundamentală cu care se începe. Întrebat despre momentul descoperirii sau apropierea de Biserică, Ciachir apreciază că în cazul său se poate vorbi de o *credință naturală*. "Nu mergeam duminică de duminică la Biserică, recunoaște, dar am respectat Biserica, mi-a plăcut atmosfera Ei. Pe la sfârșitul anilor '70 am început să simt dorința de a citi teologie. Am început cu *Filocalia*, dar am avut norocul să cunosc stareți, chiar și câțiva ierarhi, care mi-au explicat că de fapt se începe cu altceva. Cu abc-ul duhovnicesc. (...) În ceea ce mă privește, repet, am avut șansa acelei teologii practice, prin stareți, călugări, preoți, care era corelată cu lecturile teologice". "Eu, care n-am fost niciodată ateu, mai ține să precizeze D.C., mi-am modificat modul de a gândi datorită teologiei, îndeosebi a teologilor ruși din exil și a lui Nae Ionescu".

Indiscutabil, Dan Ciachir își revendică vocația de "teolog nespecialist", așa cum bine apreciază Leonid Dragomir, de la Nae Ionescu, intelectualul pe care actualul teolog ortodox îl consideră pentru el mai curând un maestru decât un model. Împlicarea acestuia în politică, încheiată cu un eșec, face din el, potrivit opiniei lui D.C., "un aventurier în sensul major și metafizic al cuvântului". Ceea ce va să însemne, cu o expresie forțată de apropiată filosofului, exemplul unui tragic al *singurătății ultime*... Pornind de la cele câteva critici pe care Dan Ciachir însuși le aduce, de pe poziții ortodoxe, în *Luciditate și nostalgie*, celei mai originale mișcări politice românești interbelice (cum nu ezita s-o afirme în public Alexandru Paleologu sau Alexandru George) și discutând, în acest sens, despre alunecarea strălucitoarei constelații de corifei a generației "Criterion" (al cărei mentor "indiscutabil", pentru Leonid Dragomir, a fost Nae Ionescu) spre un anume gen de extremism, revenind și apărându-și cu franchețe maestrul, Dan Ciachir observă că "nu există niciun text care să probeze calitatea de ideolog al Mișcării Legionare a lui Nae Ionescu". Mai mult, "după 1934, când se suspendă *Cuvântul*, el nici nu mai are un instrument de expresie. Ajunge în 1938 în lagărul de la Miercurea Ciuc fără să fie incriminat de ceva (*ca și mai tânărul Mircea Eliade, de altfel*, n.n.), pentru că nu poți face o vină politică unui particular". Invitat să comenteze acuzația de anti-semitism care i-a fost adusă lui Nae Ionescu, de pe o solidă poziție releigioasă, Dan Ciachir arată că antisemitismul este un fenomen politic și nu unul religios, motiv pentru care - citez -, din perspectiva ateului, Prefața lui Nae Ionescu (la *De două mii de ani*, romanul lui Mihail Sebastian, de la care a pornit o asemenea învinuire) poate părea antisemită, dar din perspectivă teologică nu e. Mai curând, crede eseistul, Nae Ionescu continuă să fie văzut de intelectuali - "ca un drac ideologic" (urmare, probabil, și a infamantului portret care-l înfățișează pe filozof în chip de diavol în tinda catedralei patriarhale, portret zugrăvit din porunca fostului patriarh Miron Cristea).

(continuare în pag. 31)

Spirit deductiv, lucid și sintetic, iubitor de ordine și limpezime, din punct de vedere structural, Leonid Dragomir și-a conceput cartea de convorbiri cu Dan Ciachir în șapte ample dialoguri, plecând de la o serie de întrebări ridicate de citirea și recitirea cărților partenerului de discuție, prin grila unui tematism sui-generis al fenomenelor incluse.

Leonid Dragomir,
Bucuria de a fi răsăritean.
Convorbiri cu Dan
Ciachir, Ed Timpul, 2013

CRONICI

Nicolae Labiș sau destinul unui poet

Nicolae Labiș, **Opera magna**. Ediție îngrijită, text stabilit, cuvânt înainte, note, precizări și comentarii de Nicolae Cârlan, Suceava, Editura *Lidana*, 2013.

De ani buni, profesorul Nicolae Cârlan și-a dedicat zilele publicării scrierilor lui Nicolae Labiș (2 dec. 1935-21-22 dec. 1956), despre care G. Călinescu spune că este „un adevărat poet” și că „Timpul va da, probabil, acestui meteor o scilpire mai profundă” (p. 1206,1207), iar N. Manolescu îl considera „copil minune al poeziei”, având „o voce lirică de o puritate și de o gravitate extraordinară” (p. 1209).

Nicolae Cârlan s-a apropiat pe tăcute de viața și opera poetului din Mălini, pe când era muzeograf la Muzeul Bucovinei din Suceava și se ocupa de fondul literar, având la îndemână arhiva „Nicolae Labiș”. Mai întâi, în 1975, se îngrijește de amenajarea Casei Memoriale de la Mălini, continuând cu o energică activitate de editor al nefericitului poet.

Nicolae Cârlan mărturisește: „demersul nostru recuperator / salvator s-a soldat, până acum, cu descoperirea a o sumedenie de piese inedite sau răspândite de poet / (...) / prin publicații tot mai greu accesibile”. Această permanentă activitate a distinsului cercetător s-a concretizat până acum editorial prin mai multe volume publicate. Amintim câteva dintre ele: poezie: **Dor căzut** (1987): Cincizeci de poezii inedite, needitate în volume. Text ales și stabilit de ... ; **Omul comun (Lupta cu inerția)** (1987), versiune integrală, text stabilit, comentarii și note de... ; **Virtuți și virtualități poetice în manuscrisele lui Nicolae Labiș** (1988), **Lupta cu inerția la timpul prezent** (2001) ; **Doină întârziată** (2005).

Proză, publicistică, dramaturgie: **Dincolo de fruntariile poeziei, I (proză și dramaturgie)** (2005).

Folclor: **Nicolae Labiș, Folclorist: Ulciorul fermecat** (1988), **Nicolae Labiș, folclorist**, ediția I, îngrijită de Nicolae Cârlan și Adrian Cocârță (2006).

Traduceri: **Nicolae Labiș traducând din Eršov** (1988,1989), **Nicolae Labiș, Traduceri**, ediție îngrijită și prefațată de Nicolae Cârlan (2007).

Correspondență: **Nicolae Labiș, Correspondență**, ediție îngrijită și prefațată de Nicolae Cârlan (2009).

Editorul își propune (p. 9) să se ocupe și de „dezlegarea misterului morții sale premature și atât de năpraznice” și arată că mobilul „accidentului” a fost răzbunarea: *Pasărea cu clonț de rubin / S-a răzbunat, iat-o s-a răzbunat. / Nu mai pot s-o mângâi / M-a strivit / Pasărea cu clonț de rubin.*

Doru Mareș, citat de Nicolae Cârlan, în articolul **Martorii acuzării** din revista „Contrapunct”, nr. 13, 1990, a explicat că în metafora *Pasărea cu clonț de rubin* se ascunde partidul comunist

român. *Pasărea s-a răzbunat pentru că poetul a decis să nu o mai slujească: Nu mai pot s-o mângâi.*

Modest („o carte realizată cu toată osârdia și dragostea de care a fost capabil un muzeograf”, p. 10), dar decis să-și împlinescă dorința și datoria de harnic filolog, Nicolae Cârlan reușește să publice acum un volum de 1300 pagini din și despre viața și opera lui Nicolae Labiș.

Cititorii acestui volum se vor bucura de apariția întregii opere a tânărului răsfățat de muze și de ursitori: *Eu știu, mama și-a zis că mă nasc într-o zodie bună / Și că-s merit să înving veșnicii și genună*, dar strivit de pasărea cu clonț de rubin pentru că nu-i mai asculta poruncile contrare idealului său. De altfel, această pasăre venită din alte părți a pricinuit mult rău culturii românești. Punând alături cărămidă lângă cărămidă, Nicolae Cârlan a avut răbdarea și puterea să ridice un adevărat monument genialului poet, dar și sieși. Este o pildă a ceea ce pot face stăruința și încredințarea că o astfel de muncă poate avea un final fericit.

Destinul lui Nicolae Labiș este înfrățit cu destinul multor scriitori și artiști între care Dumitru Matcovschi, Grigore Vieru, Doina și Ion Aldea Teodorovici... și ei loviți de clonțul de rubin al uriașei păsări care ne-a învăluit multă vreme cu zborul ei funest.

ION POPESCU-SIRETEANU

Istoria este calea dreaptă a adevărului, oamenii sunt șovăielnici*

Romanele și povestirile lui Ștefan Dorgoșan, un artist sensibil al literei și al imaginii, sunt sistematizate asemeni cartierelor unui oraș aflat într-o perpetuă reconstrucție care șterge distincția dintre cotidian și istorie, având aspectul general de șantier deschis oricăror proiecte, mereu disponibil, caleidoscopic și proteic. Optica lui se sprijină pe unghiurile firești ale vieții, fără distorsiuni parabolice și spații minimale, iar titlurile adunate până acum ilustrează foarte bine ce înseamnă un prozator de categorie grea, meșter de megaconstrucții puse abil în narațiune alertă.

Cu volumul de proză *Garnizoana Malamoc* (Ed. Bren, București, 2013) autorul face un experiment de evaluare-restaurare, reconstituind o lume în dinamică din mozaicuri fine, pe suprafețe mici, consistente în semnificații. Este nu doar o selecție de texte publicate în reviste literare și periodice din presa centrală, sectorială și locală precum „Luceafărul”, „Literaturul”, „Suplimentul literar și artistic al Scânteii tineretului” – SLAST, „Weekend – Tineretul liber”, „Bucureștiul literar și artistic”, „ProSaeculum”, „Litere”, „Vatra veche”, „Mantaua lui Gogol”, culegeri, antologii și postări pe internet (Biblioteca de proză a orașului București, revista „Singur”, Centrul de excelență Dublin – „Peregrinări”) sau difuzate la radio („Consemnări”), incluse apoi în romanele sale, pentru că în părțile esențiale revede vechile lucrări și le rescrie pentru a le da un plus de înțelepciune și savoare. Prin raportarea absolută la realitate, fără să o altereze din punct de vedere al adevărului istoric, poveștile devin din nou perspectivă mai virogoase, iar personajele mai tușate. Acum aceste mini-narațiuni, extrase din piese altădată disparate, curg unitar, ca un izvor nou de frumusețe epică, argumentând cu fapte că viața este un drum drept, doar noi, oamenii, mergem pe el șovăielnic, fără să conștientizăm, deseori, că orice abatere de la regulile de „circulație” vor fi sancționate fără excepție de istorie.

Exemplele din *Garnizoana Malamoc* sunt edificatoare: *Gardul, Zile ticăloase, Grădina cu eghileți și Amintiri din casa cu șobolani* care vorbesc despre perioada de dinainte de colectivizare și până la industrializarea și urbanizarea forțată care a dus la depopularea și distrugerea fizică a mii de vetre rurale, *Diminețile unui ziarist cuminte, Activiste de protocol și CrashDay* - ziua în care s-a declanșat criza mondială, proze dedicate propagandei (nativ mincinoasă!), corupției și vieții frustrante în oricare societate administrată pe principii utopice, *Secretul Evanghelic, Balada Mânzului Mutant, Degetul și coasta și Declamația*, o lume apocaliptică datorită egoismului, gasconadei, minciunii și neroziei semenilor noștri, *Mantaua lui Google*, replică autohtonă la *Mantaua lui Gogol*, cu aserțiunea futuristă „birocrația salvează omenia”, finalizate cu *Duplicitate*, zece proze ritmice pamfletare la adresa cenzurii sociale, economice, religioase și culturale în societatea declarată constituțional „liberă și democratică”.

Autorul modelează o lume dezvoltând-o mereu și transportând-o de la o povestire la alta, de la un roman la altul, în același chip în care procedează și un D. R. Popescu, un univers cu istorie proprie, închis, autoreproductibil și suficient sieși, reciclat într-un lung șir de avataruri, abundând de personaje, întâmplări și schimbări de perspectivă. Complicata lui schelărie începe să se limpezească treptat doar dacă reușești să îți pasul cu evoluția ansamblului epic, întrucât Clanul Călae este o saga în toată

regula și un generic extrem de distinctiv ca reper literar. O saga scrisă cu sagacitate, din pagini de viață autentice, generație după generație, de membrii aceluiași neam, cu o actualitate reliefată parcă înadins pentru a da replică celor care spun că paradigma moromețiană s-ar fi consumat cu Marin Preda. Timpurile, dinamice, își revendică drepturile și cronicile vremii lor! Istoria le selectează și reține, de obicei, pe cele care au substanța incomodă a realității. De altfel, atunci când e vorba de proză de asemenea anvergură, ar fi și greu de conceput să o născocesci pur și simplu într-un birou sau la iarbă verde.

Titlurile din *Garnizoana Malamoc* ar putea trece drept pretențioase, dar adevărul e că ele au acoperire și susținere narativă. De altfel Malamoc (metamorfozată lingvistic în Malamuc, balamut, balamuc), este o localitate de lângă Gherghița (județul Prahova), unde era un spital pentru bolnavi psihici, alienați mintal și cerșetori, aici fiind internați și contestatari ai regimului (până la 1838), așezământ care, din cauza degradării, a fost mutat la Mărcuța (București). Malamoc mai înseamnă (conf. DEX) război, gălăgie, dezordine. Deci, avem acum și în proza noastră o lucrare de echivalență cu „Zbor deasupra unui cuib de cuci”, „Corabia nebunilor” și „Mondo Cane”. Prea mulți se sperie de titrări pretinzând romancierilor alegeri nelivresți și cuminiți, ca și cum ceea ce face o carte memorabilă ar fi coperta. Or, Ștefan Dorgoșan nu poate fi reductibil la o carte sau alta. Definitiv pentru acest autor de mare calibru rămâne tocmai arta agregării. Sunt fapte și ctitorii din vremea de acută actualitate, dublate de munca laborioasă a cercetătorului, științific atestat în domeniile abordate.

Proza lui Ștefan Dorgoșan are o calitate primordială, este una trăită până la ultimul cuvânt, atitudine mai rar întâlnită în ziua de azi când se inventează almanah (romane în care poveștile sunt însăilate la întâmplare!) în care faptele și ideile sunt marginale, primitive și atemporale, imaginate maldiv. Este calea bătuțită a empirismului. Cu *Cazarma Malamoc*, alături de *Ascensiunea, Camera roșie cu dragoste, Călae, Ofranda, Pasagerul*, apoi *Sfinții și Impala*, cu avanpremiera anunțată a romanului *Storcătorul de cuvinte*, autorul „Clanului Călae” întregeste un „decalog” propriu, rafinat încheșat, a cărui diversitate este controlată încât să nu aducă știrbire necesarei continuități epice. Pe toată întinderea țesăturii narative înflorește o broderie aforistică de mare preț, cusută cu ac de chirurg pe propria piele, în formule memorabile: din greșeală în greșeală spre victoria fatală!

În noiembrie 2012, cu prilejul lansării în avanpremieră a romanului „Storcătorul de cuvinte”, afirmam că „Profesoara de maniere” (2011) este o extracție din „Camera roșie cu dragoste” (2004) și ambele întregesc „Sfinții” (2011). Recentă „Impala” (2013), din toamna anului trecut, distinsă cu premiul „Alexandru Sihleanu” la Râmnicu Sărat, se recomandă ca un text care fășnește din „Garnizoana Malamoc” și împlinește necesara continuitate a unui autor care are un program solid și obiective clare în creație.

* Ștefan Dorgoșan – „Garnizoana Malamoc; Întâmplări din viața unui om care a trăit în vremuri năucitoare din punct de vedere istoric”, Editura BREN, București 2013

EMIL LUNGEANU